

wskutek napływu jeńców, danin i kontrybucji. Wiadomości te potwierdzają słuszność wcześniej wyrażonej opinii Autorki (s. 11), że wyprawy wojenne królów asyryjskich „były prawdziwymi objazdami poborców danin”, połączonymi, w razie napotkania oporu, z krwawymi represjami.

W obszernych przypisach (s. 181-292) zawarte są transkrypcje oryginałów listów i uwagi uzupełniające oraz podana jest odpowiednia literatura. Książka opatrzona jest indeksami (s. 299-338): terminów akademickich, imion nazw miast i krajów, cytowanych listów oraz bogatą bibliografią (s. 339-356) doprowadzoną do chwili oddania książki do druku, tj. do 1976 r. Szczegółową krytyczną ocenę tej pracy opublikował J. N. Pastgate w *Bibliotheca Orientalis* 41, 1984, nr 3-4, s. 420-426.

C. K.

Rolf Lieberwirth, *Eike von Repchow und der Sachsenspiegel*, Sitzungsberichte der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig, Philologisch-historische Klasse, B. 122, H. 4, Akademie-Verlag, Berlin 1982, ss. 50.

W roku 1980 minęła prawdopodobnie — jak na to wskazują nieliczne dokumenty wspominające o Eikem — osiemsetna rocznica narodzin twórcy *Sachsenspiegel*. Saska Akademia Nauk uczciła tę rocznicę sesją naukową; omawiana tu praca czołowego historyka prawa w NRD, prof. R. Lieberwirtha z Halle, stanowi właśnie pokłosie tej sesji.

Autor potraktował temat na szerokim tle społecznym i politycznym. Dlatego też w pierwszym rozdziale omawia historię terytorium leżącego nad Salą i Łabą, a więc ziem, gdzie powstało *Zwierciadło Saskie*. Taki krótki szkic pozwala na lepsze poznanie i zrozumienie środowiska politycznego i społecznego, z którym stykał się Eike i w którym powstało *Zwierciadło*. W następnym, drugim rozdziale, Autor przedstawia rozwój sądownictwa, powstanie i stosowanie prawa i wskazuje przede wszystkim na nowe, w początku XIII w., czynniki, sprzyjające spisowywaniu prawa, a mianowicie na tendencje do utrwalania prawa, jak i na pewne wątki kodyfikacyjne, związane zresztą z kulturą kościelną. Na początku XIII w. zaistniały więc takie warunki, w których mogły powstać pierwsze, prywatne spisy prawa, szczególnie zaś *Sachsenspiegel*.

W trzecim rozdziale Autor zajmuje się postacią twórcy *Zwierciadła*. Eike jest wymieniony w sześciu dokumentach pochodzących z lat 1209-1233; pisownia miejsca jego pochodzenia brzmi przeważnie „Repechowe”, „Ripchowe” itp., dlatego też zapewne R. Lieberwirth przyjmuje za obowiązujące „nazwisko”: Eike von Repchow. Autor zbiera wszystkie pewne wiadomości o życiu i wykształceniu Eikego, dostępne historykowi, omawia też te, które wydają się prawdopodobne.

W ostatnim, czwartym rozdziale R. Lieberwirth podsumowuje to wszystko, co jest wiadome na temat powstania *Zwierciadła Saskiego*, przedstawia też w zarysie układ i treść zbioru oraz jego znaczenie. Autor stwierdza, że próby ściślejszego określenia daty powstania *Zwierciadła* (na 1221-1223 tekstu łacińskiego, na 1224-1226 zaś niemieckiej wersji) są nadal bardzo niepewne i że można z pewnością wyznaczyć tylko lata 1220-1235 jako granice okresu powstania *Zwierciadła*. Omawiając znaczenie *Zwierciadła* poza Niemcami, Autor wiele uwagi poświęca sprawie obowiązywania zbioru w Polsce i wykazuje, że dość swobodnie porusza się w tematyce polskiej.

Recenzowana praca, choć napisana „przy okazji”, tj. dla uczczenia osiemsetnej rocznicy narodzin Eikego von Repchow, i nie roszcząca sobie pretensji do dzieła absolutnie wyczerpującego, ma przede wszystkim tę zaletę, że uwzględnia (i referuje) ostatni stan badań nad *Zwierciadłem Saskim*. Stanowi więc najbardziej aktualne kompendium wiedzy na ten temat i dlatego warto jest polecenia także polskiemu czytelnikowi.

B. L.

Norman Chester, *The English Administrative System, 1780 - 1870*. Oxford, Clarendon Press 1981, ss. XIV, 398, indeks.

Wielka Brytania należy, obok Francji i Niemiec, do krajów, w których najżywiej — i to od dość dawna — rozwijają się badania z zakresu historii administracji. Już kilkakrotnie miałem okazję zwracać uwagę czytelników CPH na postęp w brytyjskich studiach administracyjnohistorycznych: zarówno w szczególnie deficytowej dziedzinie powszechnych dziejów administracji (por. recenzję dwutomowego opracowania E. N. Gladdena, *A History of Public Administration* — CPH, t. XXVII, z. 1, 1975), jak i w odniesieniu do dziejów administracji brytyjskiej, a szczególnie jej przeobrażeń w ciągu XIX w. (recenzje prac: H. Parrisa, *Constitutional Bureaucracy. The Development of British Central Administration since the Eighteenth Century* — CPH, t. XXIII, z. 2, 1971 oraz W. C. Lubenowa, *The Politics of Government Growth. Early Victorian Attitudes Toward State Intervention, 1833 - 1848* — CPH, t. XXVIII, z. 1, 1976, jak też artykuł recenzyjny, m. in. z wydawnictwa V. Cromwell *Revolution or Evolution. British Government in the Nineteenth Century* — CPH, t. XXX, z. 2, 1979).

Jedną z charakterystycznych cech brytyjskiej literatury administracyjno-historycznej, obok dążenia do „integralnego” ujmowania przedmiotu badań, jest to, że stanowi ona w dużym stopniu dzieło przedstawicieli nauki administracji, łączących się tam wciąż dość ściśle z naukami politycznymi — a nie dzieło historyków ogólnych; odmienny od kontynentalnego system prawa i system kształcenia prawników wyklucza praktycznie udział prawników i historyków prawa, spośród których przecież rekrutuje się na kontynencie europejskim większość badaczy dziejów administracji. Prezentowana praca jest pod tym względem typowa. Jej autor zajmuje się bowiem przede wszystkim zagadnieniami współczesnego rządu i administracji, choć do jego uczniów zalicza się także historyk z formacji, wspomniany tu Henry Parris, który mógł jednak zostać dyrektorem *Civil Service College*, uczelnią doskonalącej kadry administracji centralnej. Autor sam stwierdził, że książkę pisał z punktu widzenia raczej praktyka w sferze administracji niż historyka.

Może właśnie dzięki praktycystycznej perspektywie Autora prezentowana praca pozwala w większym stopniu, niż to na ogół się spotyka, zrozumieć „ogólną historię administracji”, jak ją nazywa Autor, dziewięćdziesięciolecia 1780 - 1870, decydującego dla kształtu współczesnej administracji brytyjskiej. Pierwsza część, niezbyt zresztą obszerna (69 stron), przedstawiająca system administracji w 1780 r., w chwili podejmowania tzw. reformy ekonomicznej początkującej dzieło coraz szerszych reform w sferze administracji, została napisana z zastosowaniem konstrukcji i terminologii tego okresu. Pozwoliło to uniknąć niebezpieczeństwa — dość powszechnie występującego nie tylko w Anglii — anachronizowania poprzez opisywanie minionej rzeczywistości za pomocą nie dostosowanego do niej aparatu pojęciowego, a zarazem uwypuklić to, co do administracji brytyjskiej i angielskiej wniosło następne dziewięćdziesięciolecie. Ewolucji lat 1780 - 1870 poświęcona została druga, z na-